

"La guerra civil va derrotar el periodisme i hi ha periodistes que no han captat que cal distanciar-se"

ENTREVISTA Daniel Arasa

Periodista i escriptor, autor del llibre 'La batalla del Ebro a través de los partes de guerra, la prensa y la radio'

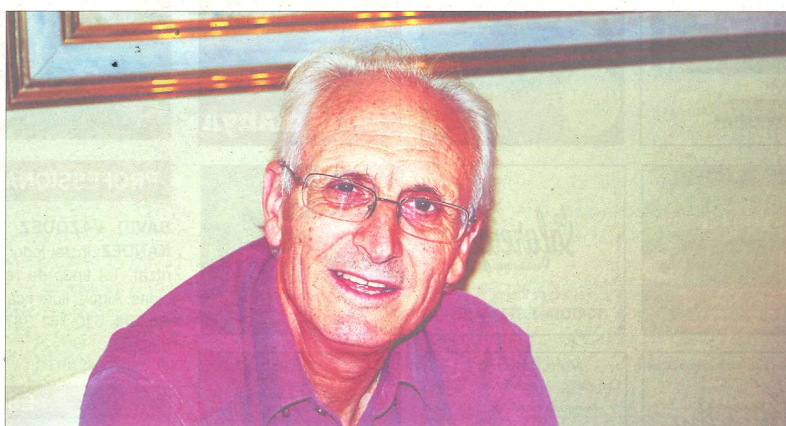
TORTOSA Júlia Albosa

Pregunta: Quin creu que va ser el paper que van jugar els periodistes o els cronistes en la batalla de l'Ebre i en la guerra civil en general?

Resposta: Bé, a la batalla de l'Ebre poc perquè, no perquè els periodistes volguessin sinó perquè no els ho van permetre, no estaven al front. Del bàndol republicà, els periodistes que venien de l'estranger ho cobrien des de l'hotel Majèstic de Barcelona. Anaven de tant en tant a fer alguna entrevista al tinent coronel dels republicans o a un dels altres caps i se'n tornaven. De l'altre bàndol tampoc. Alguns estaven al front a Gandesa o a Casp, més a prop del front. Però la informació que arribava als periodistes era molt fluïda. El periodista per naturalesa arrisca per la informació, perquè és tan important escriure-ho i transmetre-ho com viure-ho. Però, en cas de guerra, als que manen no els interessa que els periodistes siguin al front, perquè poden explicar coses que no els convé. I en el conjunt de la guerra civil va passar el mateix. Hi va haver llocs en què el periodista ho va viure més en directe, com a Madrid quan van arribar les tropes del general Franco i es lluitava als barris de la ciutat.

P: El vostre llibre parla sobre la guerra des del punt de vista periodístic. Creu que hi va haver una guerra freda propagandística? Qui creu que va sortir guanyant?

R: Aquest llibre que he publicat ara no és per explicar la batalla de l'Ebre, només hi ha un petit resum de la batalla, és per a contar com la van explicar, què deia la premsa i què deia la ràdio dels successos. Va ser una guerra propagandística calenta. El periodista, pel motiu que fos, va quedar molt vinculat a la informació. La guerra espanyola va fer que no hi hagués gent neutral sinó que estaven amb uns o estaven amb els altres. Els mateixos periodistes estrangers eren militants d'alguna forma; d'un partit o d'un altre, no ho explicaven d'una forma neutral, que és el que hauria d'intentar fer el periodista. La premsa espanyola no tenia llibertat per a poder expressar-se. Hi havia censura. Una gran part dels periodistes van ser perseguits per un bàndol o per un altre, en partir-se el país. Uns eren assassinats; uns altres, empresonats, i alguns els van fer fora d'on eren. Només

Dani Arasa ha fet recerca sobre el paper del periodisme durant la guerra civil.

van quedar els periodistes que es van adaptar a la ideologia del lloc i del moment, cosa que feia que la premsa fos militant. La informació era molt poc objectiva i no coincidia amb el que passava de veritat.

P: Qui eren els que explicaven el que passava?

R: Potser en algun cas es complementava la informació amb la veu d'un soldat però la majoria de vegades no. La font informativa principal dels dos bàndols de la premsa, cosa que era molt negativa, eren els informes de guerra. Cada dia, cada un dels bàndols feia un comunicat, a partir d'aquell comunicat es relataven les notícies. La informació era bàsica i sobretot en l'època de la batalla de l'Ebre. Els periodistes s'espavilaven per obtenir la informació, però en aquella època tenien poques possibilitats, si bé alguns recorrien a la gent que havia estat a prop del front i els contava què passava. Però en un episodi tan avançat de la guerra com és la batalla de l'Ebre això era poc habitual. Ho era més al principi de la guerra, amb menys control. Hi va haver periodistes, corresponals estrangers, que van fer coses curioses per traure d'Espanya la seua crònica, per vies diferents, per evitar la censura. Però van ser pocs, la major part van haver de passar per l'aïllador. Va ser una informació molt falsejada. Jo he dit que la guerra civil espanyola va ser una derrota del periodisme, en el sentit que no van po-

MEMÒRIA

"Hem de conèixer la història, però no per utilitzar-la políticament ni per enfrontar-se"

der dir la veritat, no van poder actuar lliurement. A un republicà que va criticar els assassinats que van fer els anarquistes, els anarquistes el van pelar.

P: La propaganda va jugar el mateix paper a la ràdio i a la premsa?

R: La línia és la mateixa, però la ràdio va tindre, probablement, més importància. Es podia escoltar en territori enemic, i la premsa de l'altre bàndol no arribava a territori enemic. Tenia la força de la veu, ja que van agafar alguns locutors abrandats amb una dicció molt important i que arribaven molt a la gent. Per tant, la ràdio era una cosa que atreia molt la població i va tindre en conjunt més influència que la premsa.

P: Com creu que es vivia la propaganda des del front?

R: D'una banda, al front escoltaven molt poc la ràdio i rebien premsa però una mica endarrerida. D'altra banda, sentien informació del bàndol enemic, a través d'altaveus. I també rebien octavetes. La propaganda arribava més així que no pas amb els diaris, que arri-

baven més al bàndol republicà. Cada unitat d'aquest bàndol tenia un butlletí propi. Els soldats tenien, poc o molt, contacte amb les famílies; tenien els amics, els rumors. Una de les coses més importants de la propaganda és el rumor i al final arribava distorsionat. Encara que de moment no ho sabien, després se'n adonaven de quina era la veritat, i finalment el fet que els haguessin enganyat repercutia més negativament. Aquest fet va passar al bàndol republicà, que com que perdía feia veure que guanyava, però els soldats sabien la veritat.

P: Al territori van vindre escriptors i periodistes de renom com Hemingway. Creu que la seua veu va influenciar internacionalment el punt de vista dels seus lectors?

P: Sí que va influenciar-lo. La guerra espanyola va ser una guerra que no va deixar indiferent ningú. Per posar un exemple, als EUA van dir que cap altre esdeveniment mundial (no nord-americà) havia tingut tanta atenció i tanta influència. La premsa italiana plantejava la guerra espanyola com si fos una guerra pròpia perquè també hi havia molts italians que lluitaven aquí. Per tant, la influència internacional és enorme. Les cròniques de Hemingway, entre d'altres, tenien molts seguidors. Orwell, que no va estar a la batalla de l'Ebre, també va comptar amb molts lectors.

P: Quina va ser la seua conclusió final després de fer una tesi doctoral so-

bre aquest tema?

R: Primera, és que la guerra civil espanyola va ser una derrota del periodisme, en el sentit que no va haver separació entre informació i opinió. Segona, que periodistes voluntàriament van cedir a la pressió que hi havia de les institucions, no van tindre prou esperit crític de situar-se i distanciar-se, s'hi havien implicat. Tercera, que la guerra civil espanyola és una guerra pionera pel que fa a la informació de premsa i de ràdio. Representa un salt important en el cartellisme, encara que havia sigut en bona part seguidora del cartellisme soviètic. És una època de profund idealisme i sobre un país tan secundari com Espanya es desenvolupa una guerra que fa que les ideologies del moment s'hi aboquen.

P: Creu que a Espanya encara hi ha aquesta guerra propagandística actualment? I en el cas de Catalunya?

P: La propaganda no para, en tots els casos. Una bona part dels periodistes no han captat que cal distanciar-se; hi ha una part que són militants, jo crec que és un error. En el tema del nacionalisme hi ha molts que se senten implicats i fan informació nacionalista totalment, no són objectius. Els antinacionalistes una mica el mateix. Jo crec que el periodista ha de tindre la capacitat de distanciar-se quan fa informació, ja sabem que l'objectivitat absoluta és impossible, però hi ha persones que ho intenten i altres que no. Estem en una situació en què una gran part de la premsa s'ha polaritzat molt.

P: Espanya té un problema de transparència en relació a la guerra civil?

P: De la guerra civil encara hi ha coses que no se saben i encara hi ha documents que no es poden mirar, i això és una falta de transparència, però la guerra civil ha provocat, i encara ho fa, tantes passions que cal anar amb molt de compte. Pot semblar contradictori que ho diga un historiador; però, per exemple, de Jesús vaig intentar investigar coses de la guerra. Si veig que el iaio d'un amic meu era un assassí, jo puc dir-ho, o s'haurà de dir d'aquí cent anys quan ja no hi haja ningú que hi tinga relació, però ara hem de tindre cura de com diem què va passar. Manuel Azaña, en una conferència el 18 de juliol del 38 a Barcelona, una setmana abans de la batalla de l'Ebre, va dir: "Pau, pietat, perdó". Si no hi ha sentit del perdó pot ser molt perillós perquè hem vist conflictes a conseqüència d'aquest tema quan semblava que la guerra ja estava apaïgada. Hem de conèixer la història, però no per utilitzar-la políticament ni per a enfrontar-se. ■